

Dünya Eğitimine Yön Verenler I

Editör
Prof. Dr. Mustafa SAFRAN

DİMİTRİ GLİNOS*
(1882-1943)

*Marie Eliou*** (çev. Hatice MUMYAKMAZ)***

Dimitri Glinos, Yunan eğitim tarihinin anahtar bir kişiliğidir. Bir düşünür, eğitimci ve siyasetçi, eğitimin yalnızca buna ihtiyacı olduğu için eğitim sisteminde reformu tesis etmek amacıyla birkaç teşebbüste bulundu. Bu yüzyılda Yunanistan eğitim tarihinde ve Yunan eğitim sisteminin bugünkü problemleri, Glinos'un eserine müracaat etmeksizin tartışılamaz fakat onun nüfuzunu anlamak amacıyla Yunanistan'da eğitim reformu için mücadelesini de anlamaya çalışmak gereklidir.

Reformun Etkileri

Bazı Müracaat Noktaları

Glinos'un doğduğu zamanda, Yunan eğitim sistemi, kurumsal temelleri 1833-1837'ye uzanmaktadır, son derece merkezîleşmiş, biçimsel ve büyük çoğunluğu bilim, matematik ve mesleki eğitim aleyhine klasik çalışmalar verilmişti. Fikirler tarihi bakış açısından bu sistem, aydınlanmadan oluşmuş düşünce akımından uzaklaşmayı yansıtır ve bunun savunucuları Yunan Devleti'nden önce kurulmuş, örnek eğitim kurumları yaratmıştı. Bu kurumlar muhafazakâr güçlerin, özellikle Ortodoks kilisesinin muzaffer saldırısı olarak uzun süre yaşadı.

---

* Prospects: the quarterly review of comparative education (Paris, UNESCO: International Bureau of Education), vol. XXIII, no. 3/4, p. 559-574.

** Marie Eliou(Yunanistan) Atina Üniversitesinde Eğitim Sosyolojisi ve Karşılaştırmalı Eğitim Profesörü. Karşılaştırmalı Eğitim İçin Yunan Derneği Yönlendirme Komiteleri Üyesi (AGEC), Avrupa Karşılaştırmalı Eğitim Derneği (CESE), Karşılaştırmalı Eğitim Frankofon (Fransızca Konuşan) Derneği (AFEC), Brüksel Libre Üniversitesinde Misafir Profesör olarak bulunmuştur (1986/1987) ve UNESCO danışmanı. Kültür Tarıtımı İçin Uluslararası Fon Yönetim Kurulu Üyesi (1983-1990), Kadın Hakları Yunanistan Başkanı olarak da hizmet etmiştir (1982-1983).

*** Yrd. Doç. Dr., Bozok Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, e-posta: guzelhatice@hotmail.com.

Eğitim dili, resmî dildi, katharevusa (saf ya da soylu), zahmetli bir yapı, klasik Yunan ile Neo Helenik Yunan arasındaki kitabi bir tür, halk dilidir. Eğitim dili seçimi, uzun soluklu bir tartışma bağlamında görülmelidir (ünlü dil sorunu). Bu meselenin bir yönü ile çeşitli sosyal ve siyasi güçlerin ülkenin gelişimini yönlendirmeyi amaçlaması ile çok sıkı bir bağı vardır; Neo-Helenizm'in bu problemine, onun bütün siyasi, sosyal ve eğitim etkileri ile birlikte, sadece 1975 Anayasasının ilanı bir çözüm bulmak için yapıldı.

Eğitim ve ulusal dilin çeşitli tanımı Yunanistan'da her zaman sosyal ve siyasi güçler arasında savaşın bir römorkörünü içerdi. Eğitim reformu girişimleri ve karşı reform kampanyaları düzenli olarak bu olaylı geçmişi işaretledi.

Sistemde reform yapma teşebbüslerinin büyük kusurları zaten olmuştu, 1870'lerde görünmeye başladı. 1877 ve 1889 arasında üç defa, eğitim bakanları reform projeleri hazırladı ve bu projeler daha sonra rafa kaldırıldı. Böylece bir model oluşturma günümüze kadar tekrarlandı. Eğitim sisteminin modernleşmesi için taleplerin, 1897-1900, 1909-1911, 1913 ve 1917-1920 tümü boşa çıktı. 1929 reformu diğerleri arasında, 1836'dan beri kullanılan müfredatı başarılı bir şekilde değiştirdi ve altı+ altı (temel ve ortaöğretim) yapısını tanıttı.

Eğitim reformu tasarısı taslağı, Ulusal Kurtuluş Geçici Komitesi tarafından, 1944'te Alman işgali sırasında, Ulusal Meclis'e bir bölgedeki toplantıda, bu bölge ulusal direnç tarafından özgürleştirilmişti, teslim edildi. Taslak, sivil savaş ve özgürlük sonrası süreçte en uzak bir uygulamada olma şansına sahip değildi.

1952 Anayasası, 1911 Anayasası gibi aynı şartlar içinde yeniden belirlendi, katharevusa millî dil olarak ve eğitim dili olarak, bunlarla ilgili herhangi bir fiil ön yargılı olarak yeniden yasaklandı.

1963'te demokratik merkezin zaferine giden, büyük siyasi mücadelelerde, daimi referans eğitim problemine yapıldı. Ardından kitle gösterilerinde, eğitim beklenen reformların en tepesine yerleştirildi. Demokratik merkezî hükûmet, muhalefetin şiddetli tepkisine rağmen 1964'te Parlemento'dan geçen daha erken projeleri yeniden başlatan bir eğitim reformunu hızla düzenledi. Onun en önemli özelliklerinden biri halk dilinin sınıfa girişidir. Demokratik rejimi istikrarsızlaştırma kampanyası eğitim sistemini ayırmadı, eğitim sistemi zaten kampanyanın etkilerini 1965 ile hissediyordu. Reform böylece 1967 darbesinden çok önce baltalanmıştı. Albaylara yalnızca, geri kalanı sökmek için okullara katheravusayı yeniden getirmek kaldı. Demokrasinin dönü-

şü ile birlikte eğitim sistemi bir kere daha öncelik oldu. Bir siyasi parti bunun 1964'teki şekline ısrarla karşı çıkmıştı. 1964 şekli 1976 yasasından (Yasa 309/76) parçaları dâhil olmak üzere sorumlu olmuştu. Bunu bazı kısmi reformlar, yükseköğretim reformlarını da içeren, takip etti. Fakat Yunan eğitim sistemi bugün anakronik kalmaktave bu yüzyılın başından beri belirgin olan problemlere katlanmaya devam etmektedir. Doğru reform, geleceğin bir şeyi olarak kalır.

Reformun Hayal Kırıklığına Uğramış Şampiyonları

Bu yüzyılın ilk günlerinde, üç genç adam zamanlarındaki Alman üniversitelerinde dolaşan fikirlerden etkilendiler, kendilerini buldular, Yunanistan'a dönüşlerinde eğitim reformu için bir savaşa giriştiler. Bu üç kişilik, Yunan düşüncesine izini bırakan eğitimcilerdi. A. Delmuzos, dil bilimci, Manolis Triantaphyllidis ve Dimitri Glinos, bilim insanı ve reformcu. Delmouzos (1880-1956) Volos Pilot Okulunu yarattı (1908-1911). Okulda, özellikle Kerschensteiner'ın olmak üzere, en avantajlı eğitim teorilerini uyguladı. Antireformcu güçlerin kampanya düzenlemesi sonucu olarak okul kapatıldı. Kurucusu, "ahlaksızlık", "ateizm" ve "sosyalist propaganda" için yargılanmaya getirildi. Triantaphyllidis (1883-1959), Neo-Helenik dilin gelişimini inceledi ve gramerini derledi.

Glinos, Delmouzos ve Triantaphyllidis, birbirleriyle iş birliği yaptı ve arkadaş oldular, eğitim reformunu teşvik etmek için yıllarca el ele çalıştılar, özellikle Eğitim Derneği aracılığıyla, 1911 kadar erken, Yunanistan'ın reform yanlısı tüm eğitimcilerini bir araya getirmişti. Daha sonra "reform üçlüsü" olarak anıldılar. Onların Yunan eğitim tarihi üzerinde derin bir etkisi vardı fakat onların çabalarının başarısızlığından, 1920'lerin sonlarından itibaren kendi yollarına gittiler. Triantaphyllidis, bir akademisyen ve dil araştırmacısı olarak parlak bir kariyer yaptı, halk dilini teşvik etti ve savundu. Delmouzos, birkaç yıllık üniversite öğretiminden sonra, görevini bırakmak zorunda kaldı ve hayatının geri kalan kısmını eğitim alanında başarılı çalışmalarını devam ettirmeye ve çalışmaya adadı. Glinos'un, yaşamak için azmi hayatını entelektüel inançlarından mantıki sonuçlarına kadar taşıdı. Hapishane hücresinden takipçilerinden birine yazdı: "Küçük yaşlardan itibaren rüyalarımı eşleştirmek için bir saray inşa etmek istedim, gerçek bir saray." Bu satırları 18 yaşındayken yazdım. Yeni bir çığır açılması için, hakikat ve aydınlığa yol açan bir yol, didindim ve mücadele ettim. 18 yaşında halk dilinde akıcı oldum ve 25 ile birlikte sosyal soruna gözümü açtım. Fakat ben söylemeden önce bu

mücadele yirmi yıl aldı. İçimdeki bu soruyu destekleyen gerçeğe ulaşmak ve gerçeğin ışığı içine girmek (15 Şubat 1937).

Üç arkadaş ayrıldıktan sonraki süre boyunca hatta daha sonrasında ölümlerinden sonra, eğitim reformu sosyal bilinç için bir toplanma çağrısı asla olamadı. Daha az iddialı bir ölçekte, üçlünün en parlak takipçilerinden bazıları, onların çabalarını devam ettirmeye teşebbüs etti fakat zamanlar radikal reform için uygun değildi. Kamu okul sisteminden kaldırıldı, eğitim yaratıcılığı için onların deneme alanında el konuldu, bunlar sırasıyla resmî tacize, hapis ve gözaltına tabi tutuldu.

Glinos'tan sonra, bir başka öğretmen, Evanghelos Papanoutsos (1900-1982), eğitimin küresel reform davasını yıllarca inatla savundu. Bir liberal olan Glinos'u radikal pozisyonundan çıkardı, Eğitim Bakanlığı Genel Sekreterliği gibi görevlerden ayrıldı. Sadece bu görevi yerine getirmek için, 1944-1965 yılları arasındaki dönem eğitim reformunun hayal kırıklığına uğramış liderlerinin sonu oldu.

Glinos'un Hayatı

Biçimlendirici Yıllar (1882-1911)

Mütevazı bir ailenin on iki çocuğunun en büyüğü, Dimitri Glinos, İzmir'de Küçük Asya'da doğdu, ortaöğretim düzeyine kadar ki çalışmalarını İzmir'de tamamladı. Atina Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun oldu, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Yunan okullarında öğretmenlik yaptı (Küçük Asya-Limni). Halk dilinin kullanımı için hareketin fikirlerini benimseyen bir öğretmen ve müdür olarak Yunan eğitim sisteminin eksikliklerinin keskin bir farkındalıkla, görevlerini yerine getirdi. 1904 ve 1908 arasındaki yazılarında, sistemin çeşitli görüntülerine sistematik olarak meydan okuyan, köklü bir reform projesi formüle etmişti. Onların çalışmalarında ve yaptıklarında, kamuoyu ve diğer öğretmenlerin tepkilerinde -araştırmalarının sonuçlarının kamuoyuna ve diğer öğretmenlere yansımalarının yaygınlaştırılması noktasında yaptığı için- önemli bir yeri olan Neo-Helen dilini öğretmeyi istedi. Metinlerinden birinde, Atina Derneğinin öğretmenlerine hitap etti, not ettikten sonra Yunan öğrenciler, ilk ve ortaöğretim seviyesinde, Neo-Helen dilini neden düzenli öğrenmiyor, müfredat reformu, öğretim metot ve materyalleri durumu düzeltmek ve sonuca ulaşmak için tedbirleri önerdi: "Bu reformların başarısı için hepimiz çalışmalıyız. Güven bütün ön yargıların üstesinden gelebilir. Yunan öğrenciler manevi olarak özgür ve ilerleme için içtenlikle görevlerine adanmalıdırlar."

1908'de evlendi, Glinos bunu üvey babasının desteği ile başardı. 1908'den 1911'e Jena ve Leibzig Üniversitelerinde, felsefe, eğitim ve deneysel psikoloji alanlarında çalışmalarına devam etti. Onun arşivi, W. Wren ve W. Wundt tarafından verilenler de dâhil olmak üzere, katıldığı ders notlarını içerir, Hermann Lietz'in Landerziehungsheime'daki eğitim araştırmasının ayrıntılı ve takdir eden tanımı sürdürülmüştür. Öğretmenler ve öğrenciler arasındaki iyi ilişki, otoriter olmayan öğretim yöntemleri, öğrencilerin inisiyatif geliştirmesi, okullarda elle çalışmanın tanıtımı, tüm bu yenilikler ona heyecan verici umutları açtı. O, Plato ve yeni sosyal pedagoji üzerine bir tez yazmayı planladı fakat Leibzig'e hareketi ve Wundt ile ilişkisi işlerinde ikinci laboratuvarda deneysel psikoloji üzerine tez çalışması ile sonuçlandı. O, bu zamanda sosyalist fikirlerle tanıştı ve giderek benimsedi fakat eğitim reformu ihtiyacı ile ilgisi zihninde en üstte kaldı. Leibzig'ten meslektaşlarından birine yazısında şöyle dedi:

Açıktır ki okullar, sosyal ya da entelektüel reform üzerinden kazanırsa her şey kazanmıştır. Okullar daima var oldukları toplumun bir aynasıdır. Onlar birinci değildir fakat reform ile alınabilecek son kaledir ancak onlar saldırı hâlinde birincidir ve olmalıdır. Okullar hâkim ideolojinin araçlarıdır. Dil şüphesiz sadece bir araç ve yöntem değildir fakat kurucu ideolojinin bir parçasıdır. Dili değiştirmek bu yüzden Neo-Hellenic ideallerin en temel parçasını değiştirmek anlamına gelir. Fakat hepsi bu değil: Eğitim reformu başarılı olursa sadece bu açıdan Yunan ideolojisinin gerisini olduğu gibi bırakır. Yunanların geçmişleri ile ilişkisi, hayatın yanlış fikirleri, güneş merkezcilik ve durgunluk, durgunluğun mantığı, Yunanistan'da bugün hâkimdir. Şayet reform bu sağlam bütünü bırakırsa bu, eksik ve yanlış olacaktır ve bu nedenle ihtiyacımız olan tek olmayacaktır.

Hareket Yılları (1912-1925)

Yunanistan'a dönüşünde, Glinos, Atina'da ortaöğretim okullarında çalıştı ve bundan hemen sonra ortaöğretim okulları için ileri eğitim enstitüsü müdürü atandı. Ülkedeki siyasi ve sosyal gelişmelerle derinden ilgilendi. Aydınların güçleri ile Venizelos'u destekledi. Venizelos 1912'de Başbakan oldu. Eğitim Bakanlığına, eğitim sisteminin problemleri hakkında bir rapor sundu. Beyaz kâğıt ve eğitim reformu projesi hazırlaması istendi ve 1913'te hükûmete sunuldu.

Bu etkileyici bir metinler dizisidir; bir taraftan beyaz kâğıt üzerinde oluşan, tarihî bir araştırma içeren, mevcut eğitim sisteminin kritik bir sınavı ve

önerilen değişikliklerin bir sunumu; diğer yandan yedi kanun tasarısı, her ön söz ayrıntılı bir tanıtım raporu ile başlar, ilk ve orta eğitimi kapsayan, temel ve ortaöğretim öğretmeni eğitimini kapsayan, bir teknik öğretmen eğitimi üniversitesini yaratan, ilk ve ortaöğretim okul yönetimi ve binaları.

Böyle kapsamlı bir okul reformu projesi, Yunan tarihinde ilk ve tek kez Parlamento'nun uygulamasından önce, aylarca tartışmalar dışarı sürüklendikten sonra herhangi bir sonuca ulaşmadan rafa kaldırıldı. Yunan toplumunun muhafazakâr unsurlarının şiddetli tepkileri bir bütün olarak ezmişti fakat birkaç yenilikçi önlem yine de kabul edilmiş ve en önemlisi proje zamanında entelektüel ve siyasi tartışmalar için bir katalizör olarak görev yaptı. Bu dönem boyunca Eğitim Derneği, önde gelen insanlar arasında özellikle Glinos, Delmouzos ve Triantaphyllidis, son derece etkin bir rol oynadı hem eğitim tartışmasında hem siyasi mücadeleler etrafında yürüttü. Glinos, yazılarında ve konferanslarında önerilen reformun anlamını analiz ederek ve değerlendirerek açıkladı. Bir bakanlık yardımcısı olarak o zamanda neyin mümkün olacağı ile yüzleşmek zorunda kaldı ve projeyi vizyonunun tüm temsilcisi olarak görmedi. Bir eğitim reformunda ilk ve en önemlisinin tutum ve davranış değişikliklerini beraberinde getirmesini gerektireceğini vurguladı, yalnızca mevzuat ya da kurumsal önlemler aracılığıyla başarılamaz. Örgütsel değişiklikler, açıkladı, "yurt dışına çıkmak için yeni bir ruhun yolunu açmak..." Kanun tasarısı Yunan eğitiminde bir Rönesans'a yol açtı. Önerilen mevzuatı "tacın mücevherleri arasında" saydı, öncellikle altı yıl zorunlu eğitim, bu yeniliğin "bilimin talepleri, sosyal gelişme ve Yunanistan'daki hayat şartlarına" cevap verdiğini savunan, Yunanlar için, köylü, çoban, işçi, gündelikçiler, usta, ışık, dil, görme ve vicdan isterken ikincisi "kadının entelektüel özgürleşmesi" ile ilgili olarak yazdı:

Yunan kadınlığı artık cehaletle boğulmamalıdır, tembellik ve bir koca beklemek ile yaşayan bir ölüm mahkûmu... Tam bir insan olarak kadın, toplumda aktif bir rol alıp bilinçli birey olmalıdır. Sosyal ilerleme için çalışan kadının aydın, bağımsız olması gerekir, pasif bir seyirci değil... Böyle kadınları eğitim yoluyla ortaya çıkaracak ve onları ileri getirecek olan eğitim reformudur.

Siyasi ikbal değişiklikleri Dimitri Glinos'u, Venizelos yönetiminde önemli görevlere çağrıldı, Venizelos yeniden başbakan oldu. Glinos, Delmouzos ve Triantaphyllidis'i içeren Eğitim Komitesi, eğitim reformu çabalarına bir çerçeve sağlamak için devam eden bir bakış açısıyla 1916 yılında kuruldu. Eğitim Bakanlığı Genel Sekreterliği ve Eğitim Konseyi başkanlığına 1917'de atandı

ve görevi 1920'ye kadar sürdürdü. Bu, eğitim alanında geniş kapsamlı değişiklikler yapmayı amaçlayan mevzuat ve planlı tedbirler için verimli bir zaman olduğunu, kanıtladı ama sadece projeler için değil: Üçlünün zamanında, Bakanlık önemli başarılara damgasını vurdu. Bu başarılardan en az biri, ünlü yazarlarla hazırlanmış yeni ders kitaplarının tanıtımı değildi, bu kitapların içeriği önceki ders kitaplarına oldukça zıttı.

Siyasi manzara tekrar değişti, Venizelos Başbakan olarak 1922'de yeniden seçildi. Glinos bir kere daha Eğitim Bakanlığı Genel Sekreteri oldu. Ortaöğretim Öğretmen Eğitim Koleji Müdürü olarak atandı; kolej, 1920'de kurulmasına rağmen kapılarını 1924'e kadar açmadı, aynı zamanda Delmuzos İlköğretim Öğretmen Eğitim Koleji Müdürü yapıldı. Umutlar canlandı fakat 1925'te diktatör Teodor Pangalos yönetimi bir kere daha ele alınca ülkenin siyasi ve sosyal gelişimini ve elbette eğitim reformunu da yavaşlattı. Glinos yalnızca Eğitim Bakanlığından değil, Öğretmen Kolejinden de görevden alındı.

Siyasi sarkaç amansızca geri salladı ve Venizelos'un seçim yenilgisinden sonra 1920'de, yeni yönetim yenilikçi ders kitaplarını geri çekerken, onları bir noktada yakmak için tehdit eden, Glinos eğitim reformu için yaptığı kampanyaya iktidar koridorlarından uzakta devam etti. Eğitim reformunu ortaya koymak için yapılan bütün işler, böylece aniden sorgulandı. Glinos'un en önemli işlerinden biri, A. Gabriel öğretmen takma adıyla bastığı yaklaşık yüz sayfalık ders kitabının açık saçık bir broşürü meselesidir.

Mücadele Yılları (1926-1943)

Zayıf kurumlarla ve sosyal değişime oldukça dirençli bir ülkede, gerekli reformların yukarıdan aşağıya desteklenebileceği bütün ümitlerden vazgeçmiş olmasından, Glinos sivil topluma ve sosyal mücadeleye alternatif çözümler olarak dönmeye başladı. "Dead but not Buried" (Ölü Fakat Gömülü Değil) başlıklı kitapta, 1913'te eğitim reformu teşebbüsünü tanıttı ve analiz etti. Glinos, eğitim meseleleri yalnızca sebep ve teori ile ilmi olarak çözülemez, bunlar toplumun bütün meselelerinin üzerindedir, diye yazdı.

Glinos, bundan sonra Eğitim Bakanlığı tarafından kendisine sunulan önemli görevlere hizmet etmeyi reddetti, enerjisini başka projelere yatırmayı tercih ederek, siyasi hayatı bir kez sabitleştirilmişti. 1926'da sosyalist eğilimli dergi Rönesans'ı kurdu, dergi, sol görüşlü aydınlara bir forum olarak hizmet etti. Dergi öğretmenlere yönelik bir eğitim takviyesi yayınladı. Bu dönemde, Glinos, Eğitim Derneği için daha radikal bir başlangıç yaptı ve onun başkanı

oldu. Bu kapasite onu Nikos Kazantzakis ile birlikte Romen yazar Panait İsrati'nin vereceği bir konferans düzenledikleri için mahkemeye getirmişti. Onun bağlantısı ve yazıları sayesinde Glinos, önde gelen bir Marksist teorisyen olarak ortaya çıktı. 1935'te birkaç ay süre için sınır dışı edildi, 1936'da Komünist Parti milletvekili seçildi. Aynı yıl diktatör Metaxas'ın yönetime el koyması ile sınır dışı edildi, tutuklandı, tekrar sınır dışı edildi, sonunda 1941 yılına kadar ev hapsinde tutuldu. 1941 yılında hemen direnişe katıldığı için anahtar bir figür olabildi. İşgalin başından beri yeraltında yaşayan, 1943'te serbest bölgede Direniş savaşçıları tarafından kurulan hükûmetin başı oldu fakat orada onlarla birleşmeye hazırlanıyorken öldü. Hayatının bu ikinci dönemindeki eserlerin bazıları sürgün ya da hapishanede yazılmıştır. Ayrıca Glinos'a, bu çileli iş sırasında yakınlaştığı bir adama gönderdiği mektuplar, ışık tutmaktadır.

Burada benim hayatım giderek zorlaşıyor... bizim kışla-oda çok fazla kalabalık (yüzden fazla aydın), durmaksızın gösterinin ortasında yaşıyorum. Nasıl konsantre olabilir ya da birinin fikirleri nasıl çözülebilir? Diğerleri uyurken biri yalnızca düşünebilir. Hayat bir kişinin, kendisi için yüzmek zorunda olduğu bir nehirdir, başkalarının nasıl yaptığının açıklamaları ile yetinmek değil (25 Haziran 1937).

Doğruda yaşayamazsam bir mahkûm olarak yaşamayı ya da ölmeyi tercih ederim. Benim hayatım burada gerçek, yalansız. Yalan, Akronauplia'nın 300 merdivenini tırmanamaz (26 Eylül 1937).

Hapishanede ya da sürgünde Glinos, yalnızca çalışmaya ve yazmaya değil, öğretmeye de devam etti. Onun arkadaşları büyük hislerle o günlere baktı. Şair Costas Varnalis, Yunan edebiyatının ünlü bir figürü, Glinos'un fikirlerini ve kaderini paylaştı, bir mahkûm olarak hapishanede birlikte geçirdikleri süreyi yazdı: Ellerimizi demirlediler ve tüfekler çevirdi her taraftan (...). Şanslısınız, o korkunç gece öğretmen Glinos'u zincirledi. Siyah gözleri parlıyor, Dimdik, duygularını açığa vurmayan, üzerinde alın yazısı, ilerideki daha iyi günlere doğru baktı.

Glinos'un sürekli meşgul olduğu eğitimle ilgili mevcut mektuplarından bir başkası: Birkaç gün içinde sürgünümün otuzuncu ayı başlayacak. Hadi beni çevreleyen hüzünlü düşünceleri geride bırakalım, ben özellikle okullarda, gramer komisyonu kurularak yayınlanan, halk dilinin öğretiminin devamını duymaktan memnun oldum. Bunun anlamı başardığım en önemli şeydir. Okullara halk dilinin girişi her bakımdan boşuna değildir. Kim bilir benim şimdiki fedakârlığımın tamamen boşa gidecek olup olmadığını kim söyleyebilir (30 Aralık 1938)?

Glinos'un Başarısı

Bilge

Bir Adamın Büyük Bilgeliği, Glinos, bir yazar ve filozof olarak kariyer yaptı. Gençliğinde şiir ve nesrin başarılı bir yazarıydı, Antik Yunan metinlerinden Aeschylus, Plato'yu, Fransız şiirinden Hugo, Sully-Prudhomme, Louysandde Heredia'yı çevirdi. Plato felsefesi üzerine kayda değer makaleler yazdı. Yunanistan'daki hümanist çalışmalar, günümüzde referans standart çalışmalardır. Glinos, bununla beraber entelektüel düşüncesini ve ilmî faaliyetlerini meselelerden bağımsız ortaya koyamadı. Bu meseleler ülkenin bugünü ve geleceğini içeren temel meselelerdir.

Glinos'un yazılarının tümü, eleştirel düşünme ve zihinleri harekete geçirmeye, ülkenin ilerici güçleri ile kurumlar ve yapıları ve modası geçmiş geri zihniyetleri değiştirmek için bir bakış açısı ile yoğun bir bağlılık içerir. Onun felsefi eserlerinde, tarihî hafıza ve ideoloji arasındaki ilişkiyi inceledi ve "yaratıcı" "steril tarihselcilik" ile ters düştü. Ne o zaman ne de bugün açık olmayan bir şeyi açığa çıkardı. Bunun için yani o, bir şanlı geçmişin bilinci ve önemli bir kültürel miras bilincini artırmak için bir güç olabilir ya da diğer yandan muhafazakârlık ve ataleti güçlendirmek için hizmet eden bir ölü ağırlığı. "Bu bir çimlenen tohumdur, hayatta ve doğrudur." Doğrunun tek kıstası fiildir.

Onun felsefi bakış açısından, şekil "istikrarsız ve farklı güçlerin değişken dengesi"olarak tanımlanır, maddeye oldukça yakından bağlıdır, giderek ayrışmış olamaz. Beşerî bilimler ile ilgili makalesinde, Glinos, dinamik gerçekliğin teorisini geliştirdi Biçimcilik ve statik gerçekçiliğe zıt duran yaklaşımda Marksist düşüncenin nüfuzunu ayırt edebiliriz. Glinos'un büyük eserlerinden biri olan "War Trilogy"yi (Savaş Üçlüsü), 1938'de Santorino sürgünü sırasında yazdı. Birinci parçası "The Golden Fleece: The War to Come" (Altın Post: Savaş Geliyor) başlıklı savaş üzerine bir makaledir. İkincisi "After Chaos: Society and Social Structure" (Kaostan Sonra: Toplum ve Sosyal Yapı), sosyolojik düşünce ve ideolojiler üzerine dikkatle yapılandırılmış bir yansımadır. Üçüncüsü bitmemiş bir parça "Peace on Earth" (Dünya'da Barış) gelişmiş bir barış felsefesi, huzurlu bir sosyal geleceğin ütopyasında, sosyal devrimde birleşmeyle.

Eğitim Reformcusu

Glinos, istisnai bir öğretmen olarak ortay çıkar hem onun öğrencilerinin hatıraları hem de kişisel arşivindeki öğretim notları aracılığıyla eğitim refor-

mu üzerine yazılarında, kırk yılı aşkın süreye yayar. Pratik öğretim tecrübesine sahip bir adam, halk ile temasta biri olarak açıkça karşı karşıya gelir.

Glinos, buna rağmen bir hayalperest ve eğitim reformu taraftarı oldu. Eğitim reformu projesi ki bütün hayatını radikal bir öngörüyü yükseltmeye harcadı, küresel ve iyi yapılandırılmış reform, onun her bir birleşeni iyice düşünüldü. Glinos'un faaliyetleri kabul kazanmak için çok ve çeşitliydi. Önceden olduğu gibi, son derece titiz bir araştırma yoluyla kusurlarını ortaya çıkaran, eğitim sistemini analiz ederek başladı. Onun oldukça detaylı reform önerilerinin yasa tasarısı şeklinde pratik sonuçları vardı. Onun Eğitim Bakanlığındaki organizasyonlu faaliyetleri, kendi kurduğu ve ilham verdiği, yenilikçi fikirleri denemeyi teşvik ettiği, eğitim kurumlarındaki öğretim çalışmaları ile takviye edilmiş ve desteklenmiştir.

Glinos'un eğitim sistemi üzerine verdiği detaylı ve isabetli analiz 1913'te sunuldu ve onun daha sonraki eserlerinde oldukça açıklayıcıdır. Tamamen kitaba dayalı öğretim okulları, bizim çocuklarımız için, onların akılları için anlamsız kelimeler arazisinin zorba yataklarına dönüştürür. Okullarda ve diğer yerlerde yaygın olan anlatımı şiddetli ve sürekli olarak eleştirdi. Eğitim eğilimlerinin büyük hataları arasındaydı.

... aşırı saygı şekli, görünümü, kelimeler, sesler ve gerçekliği değil (daha yakın almak) ve madde. Kelime ile yetiniriz, yaşarız, hareket ederiz ve kendi kelimelerimize sahip oluruz; berbat bir anlatım hayatımızı yönetiyor... Bu anlamsız hayaller ve anlatımcılığa meyilli insanlar üretir. Bu insanlar boş belagati eğitim olarak görür. Bu kişiler gerçeği teper, toprak, zahmet. Aşırı saygı gösterir, şüpheli bir çekicilik ve dalgalanma. Bu kelimelerdir ki bilim ve fiil, gözlem okullarımızı harekete götürür. Yaratıcı yetenekler, böylece körelme, nefret, elle yapılan işlere nefret belirler, ticari ve paraziter tutumlar teşvik edilir. Tüm sistem tek tip adam üretmek için tasarlanmıştır: görevli tipi, pısırık bürokrat, safsatacı ve akıcı konuşmacı. Reform önerisi bu hatalardan doğdu.

Glinos'un savunduğu reform bütün yönleriyle tüm eğitimi kapsar.

Öğretim (eğitim) dili. Halk dilinin ders içeriğinde ve yönelimdeki değişiklikleri içeren tanıtımı. Sadece halk dili okul ile dışarıdaki hayat arasındaki bağlantıyı mümkün kılabilir.

Okul sisteminin yapısı temel eğitimin süresinin uzatılmasını dörtten altıya (altı + altı sistemi) uzatmayı sağladı. Eğitimin her seviyedeki özerkliği (yalnızca bir ileri seviyeye gideceklerin değil, her seviyedeki öğrencinin kâr

etmesi için) yalnızca yükseköğretim üzerine gitmiyor, öğrenciler için mesleki eğitimi de kapsıyor.

Birinci olarak eğitim sistemimiz seçkinci ve geri her düzeyde hâkimdir. Seçkincilik, dakikada bir üniversite derecesi elde edecek öğrencilerin oranıyla ilgilidir. Endişe ve dikkatimiz onlara doğru yönlendirilir... %90'ı bu seçkin azınlık için feda olsun, ulusun geri kalanı bu seçkinlerin yararına geri kalsın. Seçkinci ruh, işçi sınıfını karanlıkta ve alt orta sınıfı yarı cahil bir vaziyette terk etti.

Eğitim İçeriği

Eğitim reformu yeni bir yön verecek daha fazla vurgu bilim, dil ve edebiyat sınıfları üzerine yerleştirilmiş olacak, edebiyat sınıfları biçimci yaklaşımı değiştirecek. Glinos, temel ve ortaöğretim müfredatını derinlemesine okudu ve detaylı alternatif önerileri birkaç kez çeşitli vesilelerle sundu.

Eğitim Yöntemleri

Eğitim materyalleri çeşitlendirilmiş olacak, güncellenen ders kitapları, gözlem ve ders kitaplarına girmiş deney, öğrenciler kendileri için düşünmeye ve eleştirel bir tutum benimsemeye teşvik edilecekti. Alışılmış öğrenme, daha sonra kural lağvedilecek.

Öğretmen Eğitimi

Öğretmen eğitimi ve buna ilişkin önerilerin darlığı üzerine yerleşen reform, Yunan eğitim tarihinde benzersiz bir şey olduğuna vurgu yapar. Derinlemesine bir çalışmanın ardından, ilköğretim, teknik öğretmen eğitimi ve genel ortaöğretim öğretmen eğitimini kapsayan üç tasarı eş zamanlı olarak sunuldu. Reform üzerine yazılarında Glinos, diğer ülkelere (iyi bildiği için özellikle Almanya'ya) okul sisteminde yenilikçi bir rol oynayan ve sağlam bir eğitim almış örnek öğretmen görüntüsü kurmak amacıyla vurgu yaptı. Bu ülkelerde eğitim mumunu yakmak için öğretmen, araştırmacı, sosyolog ve felsefeciden önce gelir. Okullar sürekli olarak yenilikleri özümser.

Kızların eğitimi, erkek okullarında sağlanan eğitimin seviyesinin yükseltilmesini gerektirdi. Kızlar için ortaöğretim okulları oluşturuldu. Mesleki çalışmalar ve yüksek eğitime gitmek için etkinleştirildi. Reform programının anlamı, iki büyük atılım ile özetlenebilir. Demokratikleşme, bütün çocuklar için okul ve modernleşme. Okullar nihai olarak bilgilendirir ve gerçek dünya için alıcı olur. Glinos, eğitim sisteminin iki önemli görüntüsü içinde: öğretmen

eğitimi ve ders kitapları, özel ilgi ile aradı. Ortaöğretim öğretmen eğitimi okulunu kuran Glinos, görevden alınana kadar, ilköğretim öğretmen okulunun başında kaldı. Ortaokul Öğretmenleri Birliğinin kurulması, Eğitim ve Eğitim Uygulaması görüşlerinin yaratılması, öğretmenler için çok sayıda makale kadar, başka metinler tasarlanmıştır. Öğretmenin merkezî bir role atandığı stratejinin ve bu soruya verilen derin düşüncenin kanıtıdır. Ortaöğretim öğretmen okulunun açılış konuşmasında, Glinos bir sosyal aktör olarak öğretmenin rolü üzerine nutuk çekti:

Eğitim sürekli değişen şartlar için, yeni meseleler yaratarak, yeni talepler ve nihai olarak yeni beceriler gerektirerek cevap verebilmelidir. Eğitim bu evrimi benimseyemediği zaman ve katkı sağlayamadığı zaman faydasız ve verimsiz olur. Evrim ve değişim gibi şartlarda ilerleme devam ediyor, reform eğitime sürekli olarak eşlik etmelidir. Aktif ve anlamlı eğitim, reformdan ayrılamaz. Eğitim yapıları ve şartlarda hareketsizlik, etkisiz ve verimsiz eğitim ataletten ayrılamaz. Çok uzun bir süre boyunca eğitim yeni şartları özümseyemiyor ve ihtiyaçları ilişkilendiremiyor.... Eğitim ve hayat arasındaki mesafe büyük ve daha büyük oluyor artık reform bir devrim değil ilişkiyi yeniden kurmak için ihtiyaçtır. Yunan eğitimi için olan budur. Bu sebepledir ki radikal bir değişiklik, gerçek bir devrim, giderek artan şekilde gereklidir.

Güçlü kaldıraç öğretmenlerce sağlanmıştır.

Glinos, ders kitaplarına derin ve sürekli bir ilgi gösterdi (Ders kitabı reformu projelerden biriydi, en azından geçici olarak yürürlüğe girmiştir, sonucu ile zaten gördük.). Bir dizi yazısının ve iki önemli çalışmasının konusu: yukarıda zikredilen broşür ve Yunan ders kitaplarının bir anketi, Uluslararası Barış İçin Carnegie Vakfı'nın savaş sonrasında bastığı ders kitaplarının bir anket koleksiyonu göründü. Bu derinlemesine çalışma seksen kadar ilköğretim ve ortaöğretim kitaplarının ve çocuk ya da gençler için on ya da diğer eserlerin analizine dayanır.

Bir giriş ve üç bölümden oluşan On Dokuzuncu Yüzyılda Balkan Savaşlarına Kadar Yunan Eğitiminin Ruhu (The Spirit of Greek Education in The Nineteenth Century up to Balkan Wars), (Yunan ilkokul seviyesindeki 1914'ten 1917'ye kadar ders kitapları, Yunan ilkokul seviyesindeki 1917-1926'ya ders kitapları), kimliği tanımlamak için çalışma "geçmiş yılların tarihî olaylarının sonucunda gelişmiş Yunan eğitimindeki ideolojik eğilimler". Ders kitabı içerik analizi Balkanlar ve Yunanistan'ın tarihî ve siyasi gelişimine ve bu tarihî olayların sonucunda Balkan ülkeleri arasında değişen ilişkilere gerçekten sü-

rekli bağlıdır. Milliyetçilik, ön yargılar ve etnik merkezciliğe, vatanseverlik ve hümanizm kadar ders kitaplarında işaret edilmektedir. Bu analiz, Glinos'un yıllarca kendini adadığı reformun sonucundaki ders kitapları (Söylediğimiz gibi reformun sadece birkaç parçası yürürlüğe girmiştir.) ile yerine konulan arasındaki temel bir ideolojik farkı göstermektedir. 1926'da basılan çalışma, bugünle ilgisi rahatsız edici bir paragrafla sonuçlandı:

Şayet Balkan halklarının entelektüel elitleri, bilim insanları ve düşünürlerinin düşüncesi nüfuz edebilirse, siyasi ve etnik gerginliklerin fırtına bulutları -sıkça üçüncü şahıslar tarafından akıllıca beslenen gerilimler- ve güncel meseleler üzerine fakat insanlık ve onun kültürü için bir endişe ile ön yargısız odaklanılır. Bu sorunlar çözümü için daha etkin bir şekilde katkı sağlayacaktır, bu kör eğilimler ve tutkuların hizmetine kendisini yerleştirmişse sadece cefakâr Balkan halkları üzerine başka talihsizlikler getirebilir.

Sosyal Değişimin Savunucusu

Toplumu değiştirmek için bir fiil, Glinos'un eserlerinin tümünün bir parçasıydı. Çok genç bir okul müdürü olarak (Lemnos, 1904), yıl sonu konuşmasında müteakip açıklamayı yapmıştı:

Okula devam eden kaç öğrenci cahil kalır tespit etmek amacıyla ya da eğitimlerini tamamlamayı başaramama yanlışın doğrultulması için, adada yaşayan öğrencilerin toplam sayıları arasında, öğrenci kayıt rakamlarını karşılaştırma yapmaksızın sürekli müracaat etmek anlamsızdır.

Glinos'un eğitim için planları, toplum için sahip olunan vizyonun bir parçası idi. Radikal eğitim reformunu yükseltmek için yıllarını adamasının sebebi sosyal adalet ve ülkesinin kalkınması için kaçınılmaz hissetmesiydi. Bir adamın yansıması fiili kadar bir adamın mahkûmiyeti fakat bir gerçek durumu analiz etti ve verimlilik için bir görünümle bakış açısını hazırladı. Tartışma için uygun forumların organizasyonu, olaylarda aktif rol oynayan, bu tartışmada katılımcı yetenekli sosyal güçlerin birlikte gruplandırma ve eğitim probleminin ciddiyeti hakkındaki bilginin genel halk arasında yaygınlaştırılması, böylece reform üzerine eserinde, pratik önerileri, alternatif öneriler ya da çözümlerle destekledi ve çalışmalarının arka planını birleştirdi. 1920'lerin baskıcı ortamında, muhafazakâr güçler iktidara geri gelmişti ve reform askıya alınmıştı. Glinos, böylece reform karşıtlarına karşı halkı ve öğretmenleri harekete geçirmek umuduyla, Eğitim Derneğini harekete geçirmek için çabaladı. Aynı zamanda sürekli olarak o, karşı reform ve muhafazakârlığın bir kalesi,

Atina Üniversitesini nüfuzunu dengeleme yeteneğine sahip kurumlar ve yapılar yaratmak için çalıştı. Böylece onun ücretsiz Atina Üniversitesi projesi için, asla gün ışığını görmemesine rağmen, Selanik Üniversitesi, iki önemli kurum doğurdu, tüzüğü Glinos tarafından hazırlanan Kadınlar Koleji üniversite seviyesinde ücretsiz bir kurumdur (1921).

Glinos, tabii olarak sosyal hareketleri çizdi, büyük adalet ve demokrasi talep etti. Böylece Feminist Nedeni Kendisi ile İlişkilendirme, Kadın Hakları Konseyi Cemiyetinin bir üyesi oldu (1927). "Rönesans", temel kadın hakları üzerine inceleme, bazıları kendisi tarafından yazılmış, birçok makale basıldı. Kadınsı İnsancılık'ta (Feminine Humanism), kadının sosyal hayatın en yüksek seviyesinde hak ettiği yeri bulmasını destekler ve "kadının özgürleşmesi ya da feminizm olarak bilinen büyük sosyal hareketlerin medenileşmiş dünyada bir ülkeden diğerine hızlı şekilde yayıldığını" belirtir. O, bu hareketi, toplumun şeklini değiştirmeyi amaçlayan büyük mücadelede köklerini arayan, diğer sosyal hareketlerden biri olarak gördü. Uluslararasındaki mücadelenin ortasında yaşadık, hâlâ yaşamaktayız, diğer yandan yapamadığımız için tanık olduk fakat toplumlararasında ne kadar acı mücadeleler vardır. Kanlı değilse de sınıf mücadelesi gibi sahip olamayanların mücadelesi, kadınların özgürlük ve çocukların, sağlık, mutluluk ve öncelik mücadelesi!

Glinos'un eserinde teori ve fiil birbirinin karşılıklı destekleyicisidir. Entelektüel ve siyasi hareketlere bağlılık gençliğinde başladı ve baştan itibaren sosyal ve siyasi reform kampına yerleştirdi. Bu bağlılığın mantıki bir uzantısıydı, sonraki yıllarında eğitimin bir çıkmaza ulaştığını anlayarak hem eğitimin hem de çağ dışı sosyal yapıların reformuna teşebbüs etti ve ihtilalci sosyal güçlerin yanında yer aldı.

Bir politikacı, Komünist Parti Politbüro üyesi ve bir direniş savaşçısı, Alman işgali sırasında yeraltındayken son eserini yazdı: "Hellenizmin Güncel Sorunları" üzerine bir deneme ve direniş manifestosu "Ulusal Kurtuluş Cephesi Nedir ve Ne İstiyor?"

Dimitri Glinos'un Mirası

Glinos'un eseri, bugünle çarpıcı şekilde ilgilidir. Çok yakın zamanlara kadar örneğin, Yunan öğretmenleri ve geniş halk kitleleri, toplum ve eğitim arasındaki karşılıklı ilişkiden haberdar değildi, eğitim sosyolojisi üzerine popüler çalışmalar aracılığıyla haberdar olmaya başladı. Ancak 1915'e kadar erken Glinos yazmıştı: herhangi bir belirli zamanda eğitim durumu -yapısı, müfredatı, yönetim ideolojisi ve desteklenen eğitimin kalitesi- hem sebep hem de

genişlemenin etkisi ya da ekonomide, sosyal âdetlerde, sanatta, bilimlerde ve siyasi rejimde çöküştür. Glinos 1914'te "Avrupalılar arasında, biz eğitime en az orantılı olarak harcadık." en yakın uluslararası istatistikler bunu göstermektedir ve bu hâlâ geçerlidir.

Yüzyılın başında Yunanistan'daki eğitim durumu ile Glinos'un savunduğu eğitim reformunu karşılaştırırsak, şunu söyleyerek özetleyebiliriz: eğitim için demokratikleşmeye erişim başarılmıştı, artık eski amacını karşılamıyor, erişim o zaman olduğu gibi aynı anlama sahipti. Eğitimi modernleştirme, ihtiyaç olmasına rağmen aynı zamanda ekonomi ve toplum da her zamankinden daha çok baskı yapıyor. Ciddi şekilde ülkenin gelişimini tehlikeye atan aynı sosyal ve kurumsal atalet sürmektedir.

Eğitim sisteminin çeşitli yönlerini alarak aşağıdaki gözlemler yapılabilir: millî dil sorunu ve dil eğitimiydi, söylediğim gibi yalnızca 1975'te çözüldü. Zorunlu eğitim zamanı 1976'da altıdan dokuz yıla arttı ve bir çekirdek müfredat tanıtıldı fakat buna rağmen devam zorunluluğu kuralı ilköğretimin altı yılı için uygulanacak görünüyor, ikinci döngüsünün üçüncü yılı için bu henüz vaka değildir, eğitim içeriği ve yöntemleri büyük ölçüde tarihî geçmiş kalır. Genel eğitime yönelik eğilim -Klasik çalışmalara yönelik eğilim başardı.- ve mesleki ve teknik eğitim için hoşnutsuzluk, bir dizi ciddi problem yaratmaya devam etmektedir, eğitim ve ekonomi arasındaki işlevsiz bir ilişki olarak ekonomi, yurt dışında okumak için ayrılan genç insanların göçü vs.

Cinsel eşitsizlik, eğitimde önemli ölçüde azalmış olmasına rağmen, hâlen eğitim ve mesleki rehberlik alanında çok yaygındır; Yunanistan'da Glinos'un açık görüşlü ve geniş kapsamlı feminizminin markası, hâlâ onun zamanının ötesindedir.

Öğretmen eğitimi, özellikle ortaöğretim öğretmen eğitiminde, Yunan eğitim sisteminde açık bir yetersizlik mevcut, çeşitli kurumsal değişiklikler, yüzyıl boyunca herhangi bir iyi düşünülmüş ya da inandırıcı bir çözüme yol açmamıştır.

Nihai (ve oldukça dikkat çekici) olarak, küresel eğitim reformu için savunduğu geniş kapsamlı önerlier, Glinos'un zamanından günümüze dek öne sürülmüştür.

Dimitri Glinos, kendilerini takip etmek için bir görev vasiyet etmiştir. Örneğin; takip için bilinç ve sadakat için bir uyarı önerisi. Eğitim reformundan sosyal mücadele içinde fiil ve yansıma tarafından çizilmiş olması, hapishaneden yazdığı gibi: prensiplerine göre hayatını yaşamak için "iyi şans".

MARIA GRZEGORZEWSKA*
(1888-1967)

*Alicja Siemak-Tylikowska*** (çev. Sevgi COŞKUN KESKİN)****

Maria Grzegorzewska, 18 Nisan 1888'de Polonya'daki Rawa Mazowiecka yakınlarında bulunan Wolucza köyünde, Adolf ve -kızlık soyadı Bogdanowicz olan- Felicja'nın kızı olarak dünyaya gelmiştir. Çok sıkı bağlara sahip bir ailenin altıncı ve son çocuğuydu. Tarım ve emlak işleriyle uğraşan, köklü bir aileden geliyordu. Böyle köklü bir aileden gelmeleri, aileyi hizmet sundukları insanlara karşı sorumlu hissettiriyordu. Bu nedenle ailenin tüm üyeleri, işçilerin ihtiyaçlarını üstlenmişlerdi. Ailenin bütün çocukları da bu karakteristik özelliğe sahipti.

Maria Grzegorzewska, 1907'de yedi yıllık bir kız okulunu bitirdikten sonra, Varşova'da matematik ve doğa bilimleri bölümüne kaydoldu. Bu sıralarda işçilerin eğitim almalarını sağlamaya yönelik faaliyetlerde bulundu. Onun işçilere yönelik eğitim faaliyetleri Rus polisinin dikkatini çekti. Bu nedenle Varşova'yı terk etti ve üniversite öğrenimini karşılamaya yetecek kadar parayı kazanmak için özel öğretmenlik yapacağı Litvanya'ya taşındı.

Maria Grzegorzewska maddi zorluklara rağmen 1909'da, Cracow'a gitti ve Jagiellonian Üniversitesinin Doğa Bilimleri bölümüne girdi. Böylece onun için sıkı bir çalışma ve zorlu yaşam mücadelesi süreci başladı. Özel öğretmenlik ve ara sıra çıkan bazı işler, temel ihtiyaçlarını karşılayacak kadar parayı zar zor sağlıyordu. Dahası sürekli durumu onunkinden kötü olan ve ona yardım etmek zorunda hissettiği birilerini buluyordu. Parasından kalanıyla zar zor geçindiği için yemeklerini fakir insanlara hizmet veren bir aşevinde yiyordu. Fakat gençlik hayallerini gerçekleştirdiği için, günlük yaşamındaki bu zor-

---

* Prospects: the quarterly review of comparative education (Paris, UNESCO: International Bureau of Education), vol. XXIII, no. 3/4, 1993, p. 625-637.

** Prof. Dr.,Varşova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Polonya.

*** Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, e-posta: dr.sevgicoskun@gmail.com.

luklar, ona önemsiz görünüyordu. Kendisini çalışmalarına ve öğrenci hayatına gönülden adamıştı. Okul arkadaşları bu sevimli kızı; neşe dolu, sıcak, iyi niyetli ve yardım sever olarak tanımlıyor ve ona "Putperest Melek (pagan angel)" diye sesleniyorlardı.

Ne var ki Maria Grzegorzewska, doğa bilimleri fakültesinden mezun olamamıştır. Çünkü akciğerleri hastalanmış, bunun sonuncunda da çalışmalarına ara vererek tedavi için Zakopane'ye gitmiştir. Orada, Polonya asıllı Profesör Jozefa Joteyko adlı bir bilim insanının, Brüksel'de uluslararası Pedagoji Fakültesi kurduğunu öğrenmiş ve Ekim 1913'te bu fakülteye kaydolmuştur. Fakültede yaptığı çalışmalar sayesinde psikoloji, sosyoloji ve pedagoji alanlarında başarılar kazanmıştır. Başarıları ise onun Bovet, Claparede, Dalcroze, Decroly, Ferriere gibi ünlü eğitimcilerle ve daha da önemlisi fakültenin kurucusu, ileride Maria'nın arkadaş ve meslektaş olacağı Profesör Joteyko ile tanışmasını sağlamıştır. Maria Grzegorzewska'nın eğitimsel düşüncelerini şekillendiren ve bilimsel temellerinin atıldığı yer bu fakülte olmuştur.

Brüksel'deki bir çalışma yılından sonra, tatil için ailesinin yanına geri döndüğünde, Birinci Dünya Savaşı patlak vermiştir. Savaşın patlak vermesiyle birlikte Pedagoji Fakültesi de uluslararası bir kuruluş olarak varlığını sürdürememiştir. Bunun üzerine Maria bir savaş gemisiyle, mayın döşenmiş Kuzey Denizi üzerinden Londra'ya, oradan da Profesör Joteyko ile birlikte Paris'e gider ve Sorbonne'da edebiyat bölümüne kaydolur.

Sorbonne'daki çalışmaları sırasında ileri derecede zekâ geriliği olanlar için kurulan Bicetre Hastanesine yapılan bir geziye katılmıştır. Bu ziyaret onun gelecekteki hayatını belirlemiştir. Bu gezi sonrasında yardıma muhtaç ve bakım gerektiren (yani engelli çocuklar) kimselere yardım eden sosyal bir çalışan olmaya karar verdi. Başkalarına yardım etmek için, arzuladığı her şeyi bırakma kararı, başka kimse tarafından kolay kolay alınamayacak bir karardır. Çocukluğundan beri zayıf fiziksel görünüşünün onun korku ve reddedilme hissine sahip olmasına neden olmasına karşın; özürlülerin mustarip olduğu haksızlıkları telafi etme ihtiyacı, hayatında yönlendirici bir kuvvet olmuştur. Hayatını, insanlara güzelliği tecrübe ettirmeye ve sevdirmeye adamıştı. Bu yüzden, 1916'da Sorbonne'da savunduğu estetik konulu doktora tezi de çocukların ve gençlerin estetik deneyimlerinin genetik ve psikolojik olarak analizine dayanmaktadır.

Maria Grzegorzewska engelli, anormal ve fiziksel yetersizliği olan insanların dünyasına, güzellik duygusunu getirmeye karar vermişti. Bu hayallerini

gerçekleştirme niyetiyle Mayıs 1919'da, yeniden kurulan Polonya Cumhuriyeti'ne geri döndü. Birkaç ay sonra, Kamusal Aydınlanma ve Mezhep Bakanlığında (Ministry of Denominationsand Public Enlightenment) özel eğitim bölümüne asistan oldu. Engellilere yardım eli uzatmayı sosyal bir amaç edinen Maria, eğitiminde gördüğü bilgileri yoğun bir örgütsel çalışma ile bu alanda uyguluyordu.

Bu durum, gelecekteki bilimsel, sosyal ve örgütsel -yardıma muhtaç olanlara yani engellilere adanmış- kariyerinin başlangıcıydı ve bu aktiviteler onun bütün hayatını kaplıyordu. Maria 1967'de öldü.

Sosyal ve Örgütsel Çalışmalar

Maria Grzegorzewska kendisini, başkalarını düşünen sosyal çalışmalara adamayı çocukluğunda öğrenmişti. İşlerindeki ahlaki sorumluluğun, başkalarının iyi yönlerini görmenin ve muhtaçlara yardım etmenin gerekliliği konusunda farkındalığını ailesinden öğrenmiştir. Ailesinden, hayatını ülkenin hizmetine adaması için yurtseverliği ve ahlaki değerleri almıştır çünkü Maria'nın ailesinde yurtseverlik geleneği, çoğu Polonya ailelerinde olduğu gibi, oldukça güçlüydü.

Maria doğduğunda, Polonya bölüneli 116 yıl olmuştu. Polonya Devleti o tarihten sonra var olmadı fakat Polonya ulusu ulusal kimliğini, geleneklerini korudu ve birçok isyandan eli boş dönülmesine karşın, bağımsızlıklarını tekrar kazanabileceklerine olan inançlarını asla kaybetmemişlerdir. Bağımsızlık için yapılan savaşlarda ölen atalarının anılması ve ana vatanı geri almak için sürekli bir mücadelenin olması -birilerinin hayatına mal olsa bile- o zamanlarda herkese verilen temel eğitim gerçekleriydi.

Maria, bu düşüncelerin onun için geçerli olduğunu ispatlamıştı. Gençlik yıllarının başlarında, Nazi işgali ve Varşova Ayaklanması esnasında ve sonrasında olduğu kadar bölünme süreci sırasında da yeraltı hareketlerinde yer aldı. Aynı sıralarda, Maria sosyal aktivitelerde de yer aldı. 1907'de Polonyalı Sosyalist Gençler Birliği ile bağlantılar kurdu ve gizli bir şekilde ve işçilerin arasında eğitim görevlisi olarak sosyal hizmetlerine başladı. Ludwik Krzywicki, Helena Radlinska ve Marian Falski gibi seçkin bilim insanları ve sosyal çalışanlarla iş birliği yaptı. Bütün yaşamını sosyal çağrının gerçekleştirilmesine adadı. Yaşamının sonlarına doğru şu satırları yazdı:

"Sosyal hizmetim hakkında ne söyleyebilirim? Her şeyden önce, sosyal, ekonomik, bilimsel vb. aralarında ayrım yapamam. Basitçe söylemek gere-

kirse ben göz ardı edilmiş sosyal problemler gibi önemli bir düşünceyle ilgiliydim; engellilerin sosyal rehabilitasyonu, onların hayatını önemsemek ve bu önemli sosyal olguyu anlamak, işte bu, benim hedefimdi. Hangi açıdan -insancıl, sosyal, ekonomik, bilimsel ya da eğitimsel- bakarsam bakayım bu benim için aynı ve önemini koruyan bir konuydu."

Grzegorzewska bir yüzyıldan daha fazla esaretin ardından yeniden bağımsızlığını kazanan bir ülke olan Polonya'ya döndüğünde engelliler için hiçbir ulusal sistem yoktu. Ulusal eğitim sistemi oluşturulurken engelli olanaklarıyla alakalı bütün meseleler bir kenara atılmıştı.

Polonya'da engelliler için uygulamalı eğitim aktiviteleri, (başlangıçta sağırlar sonra kör ve dilsizler) 19. yüzyılda zaten başlamıştı; 1917'de de zekâ geriliği olanlar için eğitim olanakları sağlandı. Fakat bunlar parça parça yapılan ve bir tip bozukluğu olan çocuklara odaklanmış uygulamalardı. Grzegorzewska engellileri sosyal olarak faydalı bir konuma getirmek ve onlara yaşam ve toplum içindeki yerlerini kazandırmak için mücadelesine başladığında durum böyleydi. Bu durumdan hareketle bakanlıkta Özel Eğitim Bölümü kurdu.

Bu sayede Grzegorzewska, 1918'de Paris'teki Polonya Öğretim Derneği'nin toplantısında açıkça tartışılan "Engelli Çocuklar İçin Özel Eğitim Sağlamanın Gerekliliği Üzerine" adlı makalesinde belirttiği düşüncelerini uygulamaya koyabildi.

Avrupa ülkelerinin çoğu için, özel öğretmen eğitimi çeşitli yöntemlerle, çeşitli sürelerde uygulanan farklı kurslardan oluşmaktaydı. Dört Avrupa şehrinde, (Budapeşte, Varşova, Moskova, Zürih) özel eğitim için öğretmen yetiştiren enstitüler kurulmuştu. Zürih ve Moskova'da bilimsel araştırma enstitüleri de (İyileştiren Pedagoglar Başkanlığı (the Chair of Curative Pedagogics) ve Moskova Üniversitesi Bozukluklar Bölümü (the Defectological Department of Moscow University)) bulunmaktadır. Çeşitli üniversiteler ve öğretmen yetiştiren okullarda da bu konuda yükseköğrenim verilmekteydi. Fakat özel eğitim okulları için öğretmen sağlama işi sadece Macaristan'da yapılmakta ve talebe bağlıydı.

Polonya özel eğitimi pedagojisi, çoğu Avrupa ülkesinde olduğundan farklı bir yolla ve geç gelişti. Bağımsızlığı kazanma zamanlarında, engelli çocuklar için sadece birkaç tane enstitü vardı ve çoğunluğu gelişigüzel bir şekilde hayırsever enstitü ya da kişilerin girişimleriyle kurulmuştu.

Grzegorzewska'nın yaklaşımına göre engelli çocukların daha kaliteli bir yaşam için eğitilmiş öğretmenler, gerekli ve zorunludur. Üç yıl sonra, Özel

Eğitim İçin Eyalet Enstitüsüne gelerek yeniden organizasyonlar yapmasının nedeni de budur. Enstitünün örgütlenmesi, eğitim metotlarının orijinal kavramlarına dayanmakta ve daha önce hiçbir ülkede görülmemiş yenilikçi bir yapıdaydı.

Polonya'nın özel eğitim öğretmenlerini eğitme sistemini, diğer ülkelerde kullanılan sistemden farklı kılan iki esas faktör vardı. Birinci olarak, bu tip aktiviteler özel eğitim enstitüleri ağının gelişmesiyle eş zamanlı olarak başlamıştı. Diğer ülkelerin çoğunluğunda, engellilerin eğitilmesi nispeten gelişmişken, öğretmenler resmî olarak eleman yetiştiriyordu. Oysaki Polonya'da -uygulamalı olarak en başından beri- özel eğitim enstitülerinde düzenli olarak çalışan öğretmenleri yetiştirmek için süregelen bir sistem tanıtılmıştı ve uygulamadaydı. Buna karşın, Avrupa'nın başka yerlerinde öğretmen yetiştirme çeşitli kurslarla gerçekleştiriliyordu ancak kavramlar ve müfredatta benzerlikler vardı. Maria Grzegorzewska'nın özel eğitim sistemini ve eleman yetiştirme sistemini düzenleme konusundaki bilgi ve birikimi yabancı ülkelerde edindiği tecrübelere dayanmaktadır fakat Maria diğerlerinin karşılaştığı görünmez tehlikelerden kaçınmayı başarabilmiştir.

İkinci faktör ise, özel eğitim için olan Eyalet Enstitüsünün en başından beri yalnızca öğretme amacı değil, araştırma amacı taşımasıydı. Açıkça ikincisi, kısa vadede rastgele düzenlenmiş projelerle verimli sonuçlar getirmeyecekti, üstelik uzun süreli gözlemler ve deneyler gerekmekteydi.

Maria Grzegorzewska enstitünün kuruluşundan, hayatının sonuna kadar enstitünün başkanıydı. Aynı zamanda, yalnızca niteliklerini geliştirmeyi değil, öğretme tekniklerini kusursuz hâle getirmeyi hedefleyen yani profesyonel olarak aktif öğretmenler için bir merkez olan Öğretmen Enstitüsünü de kurmuştur. Bu yaklaşım Grzegorzewska'nın "Bir eğitim fakültesindeki çalışmaların ana hedefi öğrencilerin meraklılıklarını ve kişisel gelişim için olan isteklerini artırmak, geliştirmek olmalıdır." varsayımını yansıtmaktadır. Ona göre özel bir okul, sınırlar koymayan muhteşem bir çalışma alanıdır. Pasifliği ortadan kaldırır ancak sürekli gözlemi; meraklı olmayı, zekâ gelişimini artırır ve rutine karşı koymak için cesaretlendirir.

İki enstitüye de başkanlık yaptığı süre zarfında Grzegorzewska, Polonyalı öğretmenlerin yaşam ve çalışma koşulları hakkında bilgilenmek için ülkenin farklı yerlerindeki birçok okulu ziyaret etmiştir.

Stajyer öğretmenlerin enstitüden mezun olduktan sonra eğitimleri ve yetiştirilmeleri durmamıştı. Grzegorzewska, engelli olup bakıma muhtaç olan-

ların bir araya toplandığı Özel Eğitim Bölümünde bir okul merkezi düzenledi. Bu merkez, mesleki kurslar ve seminerler düzenliyordu. Böylece düşüncelerin ve deneyimlerin doğrudan iletişimle üyeler ve Maria arasında paylaşılması mümkün kılınmıştı. Bu durumun sonucunda üyelerin üzerindeki etkisi pekişmişti.

Grzegorzewska'nın savaş sürecindeki aktivitelerinden bir diğeri ise engelliler için kurulan örgütlerle (Sağırlar ve Arkadaşlarının Derneği, Körlerin Polonya Derneği) çalışmaktı. Bu örgütler, sosyal rahatsızlığı, zekâ geriliği ve fiziksel engeli olanlara yardım etmek amacıyla kurulan sosyal gruplardır.

İkinci Dünya Savaşı ve Polonya'nın işgali bu aktiviteyi durdurdu. Enstitü kapandı ve Maria Grzegorzewska'nın Nazilere karşı mücadelesi başladı. 1939 Eylül'ünde, askerî bir hastanede hemşire oldu. Sonra basılı materyal ve silah dağıtmak ve gizli eğitimlere katılmak gibi yeraltı hareketlerinde aktif rol oynadı. Yahudilere Yardım Ana Kurulunun bir üyesi oldu; onlardan bazılarını saklamaya yardım etti ve böylece onların hayatını kurtardı.

Bağımsızlık kazanıldıktan sonra, savaş sırasında yıkılan Özel Eğitim Eyalet Enstitüsünü tekrardan açtı ve bir kez daha başkanı oldu. Özel Eğitim Bölümü ve Polonyalı Öğretmenler Birliği aktivitelerini yeniledi. Grzegorzewska birliğin ana kurulunda pedagoji bölümü başkanı oldu. Bu durum, onu öğretmen yetiştirme gerekliği konusunda sürekli endişelendiriyordu. Savaş sırasında öğretmen nüfusundaki kayıp (Öğretmenlerin yüzde 30'u öldürülmüştü.), öğretmen boşluğunu bir an önce gidermeyi zorunlu kılıyordu. Grzegorzewska'nın başkanlık ettiği bölümde hem hizmet eden hem de aday yani stajyer öğretmenler için birçok öğretmen yetiştirme biçimi başlatıldı. Ayrıca Maria, öğretmenlerin sosyal statüsü, eğitim programları, okuldaki rolü ve estetik eğitim sorunu üzerine geniş çaplı bir araştırmada başlattı. Böylesine geniş bir konu, Grzegorzewska'nın ilgi alanlarının çeşitliliğinin kanıtıdır.

Maria 1958'de, Varşova Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Özel Eğitime ilk Polonyalı başkan olarak atandı ve profesör unvanını aldı. Böylece enstitünün aktivitelerini üniversitenin çalışmalarıyla ilişkilendirdi ve enstitüden mezun olanlar çalışmalarına devam ederek uzmanlık alanlarındaki bilgilerini daha da genişletebildiler.

Bilimsel Aktiflik

Maria Grzegorzewska, çalışmalarıyla yakından bağlantılı olmasına karşın, sosyal ve örgütsel aktiviteleriyle karşılaştırıldığında bilimsel çalışmalarının

sıradan olduğunu sık sık vurgulardı: 1961'de "Genç Bir Öğretmene Mektuplar"da "Benim bilimsel çalışmalarım, hayatımı dolduran sosyal aktivitelerimin yanında birkaç kırıntı gibidir." diye yazmıştır. Bu ufak kırıntılar, Polonya'ya ve uluslararası eğitime büyük ve zengin katkılarda bulunmuştur. Polonya'da eğitimin yeni bir yan dalı olan özel eğitimin açılması Grzegorzewska sayesindedir. Bu alan, Grzegorzewska'nın kendisiyle ünlenmiştir.

Zaten "Özel Eğitim" teriminin vurgusu ve kullanımıyla, onun görüşlerinin özü ve bilim alanındaki hedefleri ifade edilmişti. Onun görüşünde özel eğitim, biyolojik ve sosyal normları aşan teorileriyle birlikte, bütün durum ve olguları kapsamaktadır. Böylece bu terimle sosyal bozuklukların yanı sıra organik bozukluk ve kusurla bağlantılı bütün eğitim durumları ilişkilendirilmiştir. Sonuç olarak, Maria insanların dikkatini özel eğitimle diğer bilimlerin arasındaki önemli farklara çekmiştir. Farklılıklar şöyledir: Hedefin kendisi, uygulanan metot, bilimsel donanım ve engelli çocukları eğitmek için özel eğitimcilerin (öğretmenler) yetiştirmenin gerekliliği. "Şifalı Pedagoglar" terimi tedavinin karakterine işaret etmektedir: "Kusurlar (eksiklikler)" pedagojik etkiyi içermez, "özel eğitim" bütün çalışma çerçevesinin eşsizliğine işaret etmektedir.

Grzegorzewska'ya göre özel eğitim çalışmasının amacı, sadece bedensel, fiziksel ve engelli çocuğun toplumsal yapısını değil, aynı zamanda geliştirilmesi ve eksikliklerin giderilmesi için gerekli olan sağlık konularıdır. Engelli çocukların hayatıyla alakalı problemlerin bu bütünsel görüşü, şimdiye kadar olan Polonya özel eğitiminin karakteristik özelliğidir.

Maria Grzegorzewska'ya göre özel eğitimin temel hedefi; uyum sağlayamayanlar, engelliler ve diğer anormal çocuklar için sosyal rehabilitasyondur. Bilimsel kariyeri sadece yukarıda belirtilenlerle sınırlı değildir. Diğerleri, gerekli rehabilitasyon tipini belirlemek için engelin tipine odaklanmasıyla ortaya çıkmıştır yani Grzegorzewska'nın rehabilitasyona yaklaşımından kaynaklanmıştır. Sözlük anlamıyla rehabilitasyon, sadece özel bakımdaki (örneğin kronik hasta ya da sosyal bozukluğu olan) çocuklara uygulanabilir. Bu tip diğer çocuklar söz konusu olduğunda, bu düşünce mecazi olarak anlaşılmalıdır. Özel eğitimin amacı, onları sağlığına geri kavuşturmaktır. Böylece özel eğitimin nihai hedefi; onları yetiştirerek, onlara gerekli bilgiyi sağlayarak ve topluma dâhil olmaları için gerekli olanları vererek yani onların kişisel imajını geliştirerek başarılı olmaları için engellilere "normalmiş" hissini mümkün olduğunca vermeye çalışmaktır.

Bu yolla ifade edilen özel eğitimin amacı, önceden Decroly ve Hessen tarafından açıklanmış görüşlere nazaran bir evrim niteliğindedir. Onlara göre özel eğitimin tek amacı, doğuştan gelen ya da sonradan edinilmiş bozukluğun üstesinden gelmek ve onu telafi etmekti. Eğitsel çalışma eksikliğini telafi etmek için yalnızca anlamlara ve yöntemlere odaklanılmıştı. Maria Grzegorzewska sayesinde özel eğitimin amaçları daha geniş bir hâl aldı ve genel eğitimin önemli bir parçası oldu.

Bütün anormalliklerin ortak yüzeysel (a commoncortical) ve yarı-yüzeysel (sub-cortical) bedensel kaynaktan kaynaklandığını kabul ederek, çeşitli rehabilitasyon mekanizmalarının aynı yolda işleyebileceğine inanmıştı. Onun adaptasyon ve telafi kanunları bu süreçte başrolü oynadı. Çalışmaları ve gözlemleri onu, "herhangi bir bedensel bozukluğun verdiği eksikliğinin telafisi için, bireyde kendine özgü bir yapının oluşturulduğu' sonucuna götürdü. Örneğin "engel duygusu"olarak adlandırılan yapı, körlerde telafi edici dinamik bir yapıdır. Sonuç olarak bedensel eksikliği olan çocukların eğitimi, bu tip yapıların oluşumundan önce verilmelidir. Her durumda, bu tip davranışların oluşumunda telafi aynı şekli ve sonuçları takip eder. Adaptasyon mekanizması, bütün bozukluk tipleri için ortaktır. Telafi ve adaptasyon mekanizması, bir çocuğu olabildiğince kendi hayatını kontrol edebilecek bir şekle getirmeyi sağlar. Grzegorzewska'nın telafi duygusu üzerine olan görüşü "basit duyguların yerleştirilmesinden (theory of wikariat, 1930), karışık yapının dinamik yapı örneklerine kadar, 1959)" bir evrimden geçmiştir. Wikariat teorisi o zamanlarda Maria'nın kör insanların psikolojik hayatını anlattığı geniş bir monografi olan "Körlerin Psikolojisi" adlı eserinde tanımlanmıştır.

1959'da "Körlerde ve Sağırlarda Telafi Olgusu" adlı makalede dinamik yapı teorisinin örneklerini sunmuştur. Teorisinin savunmasında, birincil ve ikincil işaretin arasındaki ilişkiyi ve fiziksel analizlerde ortaya çıkan örüntüleri açıklayan Pavlov'un terminolojisini kullanmıştır. Bu teori, hâlâ fiziksel telafi sürecindeki şekilleri anlama ve kör, sağır ve dilsizlerin rehabilitasyonu için bir temeldir. Bu makalede şöyle yazmıştır:

Analizörlerin kortikal bileşenleri güçlendirme kapasitesi, eş zamanlı olarak sunulan verilere dayalı yapısal dinamik modellerin geliştirilme kapasitesidir. Öyle ki bu sistemlerin geliştirilmesine bağlı olarak, yapının uygun olduğu (veya karşıladığı) duyusal uyaranları alma mekanizmasını zenginleştirmekte ve çeşitlendirmektedir. Bu, aralarında daha ayrıntılı ve çeşitli ilişkiler kurulması ile (Zira böylece karşılıklı olarak analiz edilmektedirler.) yapısal

modellerin kendilerini sırasıyla zenginleştirilmesini ve çeşitlendirilmesini sağlar. Görme veya işitme bozuklukları durumunda, kör ve sağırlarda oluşan yapılar, gören ve duyanlardan farklılaşmaktadırlar. Çünkü başka duyusal organlar görme ve duymadaki eksikliklere etki eden faktörlerin yerini almada katkıda bulunurlar. Diğer duyular körler ve sağırlar için önemlidir ve dikkat veya birleşme gibi kortikal fonksiyonlar onlar için daha önem taşır. Eski terminolojiyi tekrar ele almak gerekirse farklı duyusal algı tipleri birbirine bağlıdır yani aynı yapısal sisteme aittirler. Öyleyse yapısal sistem, farklı parçaları ayrı ayrı değil, bir bütün dâhilinde, bir işlevi yerine getirmektedir. Geliştirilen şey uyaranlara cevap verme kapasitesi değil, yapısal sistemlerin bütünüdür. Bu sistemlerin elemanları böylece yeni bir önem taşıyor ve işlevlerini daha iyi yerine getirmek için yeni bileşenlerle eklenerek daha karmaşık hâle geliyorlar. (...) Kör ve sağırlarda, dinamik yapısal sistemlerin formasyonu (oluşumu) gören ve işitenlerdeki süreçten çok farklı değildir. Bu sistemler birincil sinyal sistemindeki ve ikincil sinyal sistemlerine özgü analiz ve sentez fonksiyonlarının dönüşümündeki basit bir farklılaşma ile oluşturulmuştur.

Grzegorzewska'ya göre temel bir rehabilitasyon eylem kılavuzu şunları içerir: Bir bireyin iç dinamizminin uyarılması, kendini aktifleştirmesi ve bağımsızlaştırması, kendini çevrede akıp giden hayatla tanıştırması, zihinsel ve fiziksel işleri kombinlemesi ve kendini topluluk aktivitelerine tanıştırması.

Rehabilitasyon dışında, özel eğitim sistemi koruyucu ve adapte edici aktiviteleri de kapsamaktadır. Grzegorzewska'ya göre koruyucu eylemler, bir insana saygıdan ve bir birey hakkındaki derin bilgiden kaynaklanıyor olmalıdır.

Koruyucu eylemler, sadece özrü yüzünden tehlikede olan bir bireyle ilişkisinde değil, aynı zamanda çevresiyle olan ilişkilerle de geliştirilmeli ve gerçekleştirilmelidir. Yani insan bütün koşulların gelişimini sürekli kontrol etmelidir ve herhangi bir şekilde gelişimi engelleyen durumlardan kaçınmalıdır.

Aynı şekilde engelli çocuğun sosyal uyumu hem çocuğu hem de ailesini ilgilendirmelidir. Grzegorzewska'ya göre bu süreç, sadece var olan koşullara değil, aynı zamanda değişmekte olan koşullara da ayak uydurmayı içerir. Özel eğitimin öznesi biyolojik eksiklikleri ve fonksiyonel problemleri yüzünden dünyayı tanımakta ve çevresiyle iletişim kurmakta zorlanan çocuktur. Bu yüzden hızlı bir şekilde olan sosyal uyumdan kaçınılmalıdır. Grzegorzewska engelli çocukları şu şekilde sınıflandırır: körler ve yarı körler, sağırlar ve duyma zorluğu çekenler, zihinsel engelliler, kronik olarak hastalar ve engelliler ile sosyal bozuklukları olanlar.

Maria Grzegorzewska'nın özel eğitim teorisi ve bu teorinin tüm alt dallarıyla eğitim, oligophrenopedagoji, surdopedagoji, terapatik eğitim ve yeniden toplumsallaştırma eğitimi ilgilenmesine karşın, bunları belirli derecelerde takip etmiştir. O, en çok körlerin daha sonra sağırların problemleriyle ilgilenmiştir. Çünkü bu iki tip engelin telafisi olgusu üzerine uzun vadeli araştırmalar yapmıştır. Bu durum onun diğer branşları daha az önemli gördüğü anlamına gelmemektedir. O zihinsel engellileri, sosyal bozukluğu olanların ya da bunlara denk geçerlilikte kronik hastalığı olanların tekrardan eğitilmesinin problemlerini ele almaktaydı. Üstelik bu problemler hakkında Özel Okul gazetesinde sık sık yayınlanan sayısız makale de yazmıştır.

Özel eğitim enstitüsünde dinamik yapı örnekleri teorisi, Grzegorzewska'nın öğretim metodunun kurulmasına önayak olmuştur. Bu metot, Polonya'nın özel eğitim okullarının aktivitelerinde geniş çaplı uygulama alanı bulmuştur. Grzegorzewska'ya göre "Bu metot bize nasıl bakacağımızı, gözlemleyeceğimizi, inceleyeceğimizi ve doğayı ve sosyal olgularını nasıl anlayacağımızı, nasıl çıkarımlar yapacağımızı, etkilerle sonuçları nasıl bağlayacağımızı, gözlemlerimizi nasıl sistematikleştireceğimizi, nasıl düşüneceğimizi öğretmektedir. Aynı zamanda bu metot, hastanın dünyaya bakışını şekillendirme sürecinde geniş ve zengin bir deneyim de sağlamaktadır."

Onun bu metodu, organize edilmiş iş odaklı merkezlerden oluşur ve Decroly'nin ilgi odağı metoduna dayanır fakat Decroly'nin metodunda aktivitenin özünde, çocuklar kendi ilgilerini takip ederken Maria'nınkinde çocuğun toplumsallaşma süreci vurgulanır (Onların çalışmalarının getirileri toplumsal olarak faydalı olmalıdır.). Bu şekilde, çocuk bireysel tecrübe edinir ve kişisel aktivitelerle hem yaşam pratiği hem de uyumuna imkân sağlayan imajlar geliştirir. İş odaklı metotta basit bir öğretici ünite, işe hazırlık olarak çocuğu uyaran veya ses vermesini sağlayan sınıfların tanıtımıyla başlar. Daha sonra, öğretmen iş boyunca başarılması gereken ilgi çekici bir hedef tanımlar ve ona ulaşmak için farklı aşamalar oluşturur. Bu süreçte çocuğun bilişsel potansiyeline uygun davranılmalıdır. Bu süreç, zengin ve çeşitli aktiviteleri deneyimleyerek gerçekleşir.

Teoriyi pratiğe geçirmenin bir sonraki aşaması yaratıcı ve üretken ifadelerin çeşitlenmesiyle oluşur. Ünite, yürütülen aktivitenin öznel ve nesnel değerlendirmeleriyle sonuçlanır. Grzegorzewska her bir ünitenin birbirine bağlanmasında derin ve tam bir anlama, sosyal ve doğal çevrenin kavranması, sunulan düşünceye diyalektik bir yaklaşım, takım çalışması, zihinsel

ve fiziksel aktivitelerin yapılmasını vurgular. Ayrıca birinin niyetlerinin iyi sonuç vermesi için güçlü ve güzel bir iş çıkarması üzerinde durulur. Böylece bireyler sorumluluk hissi ve hayata karşı aktif yaklaşımlar edinir. Grzegorzewska'nın eğitimin etkililiği ve olabilme ihtimali hususundaki derin inancı, onun pedagojik ideolojisi için her zaman önemli bir kaynaktı. Bu ideolojiye problemlere ve eğitimin hedeflerine gerçekçi bir bakış ve bireysel durumların sınırlanması eklenmiştir. Her hasta ve onun eğitim durumu bütüncül bir analizi, bireysel koruyucu tedavide başlangıç noktası olabilmelidir. Analizler sadece eksiklikler, semptomlar ve hastada bulunan toplumsal davranışlarla ilgilenmemeli, aynı zamanda hastanın özellikle korunması gereken sağlık durumunu kaydetmelidir.

Rehabilitasyonun temeli; çocukla ilgili tam bilgi, doğrulanabilir metotlar ve teşhis prosedürlerinin uygulanmasını gerektiren bir yapı üzerine oturuyordu. Sonuç olarak, Grzegorzewska metodolojik ilgilerini geliştirmek zorundaydı. Onun koruyucu tedavi teorisi, teşhisi ve pedagojik terapisi deneyimlere dayanmaktaydı, bu yüzden onun yararı ve pratikliğinden emindi. Polonya özel eğitim okullarının oluşturulmasında, kendisi için başlı başına bir yenilik olan psikoloji, biyoloji, fizyoloji ve tıp gibi bilimlerin başarılarından yararlanan sistematik deneysel çalışmalar yapmıştı. Asla teoriyi ve bilimsel yansımaları, eğitsel uygulamalardan ayırmadı. Çalışmalarının başlıklarından bile bu durum anlaşılır.

Maria Grzegorzewska, Polonya eğitim dünyasında öğretim konusunda bir uzman ve öğretmen yetiştirme alanında bir yenilikçi olarak bir ün kazanmıştı. Öğretmen modelini, toplumun öğretmene empoze ettiği gereklilikler ve öğretmen yetiştirmenin somut aktiviteleri açısından ele aldı. Öğretmen üzerine düşüncelerinde ise; insan olarak öğretmenin değeri, yeterlikleri ve öğretmenin sahip olduğu bu özelliklerin nasıl anlaşılacağı konusundaki sorulara yanıt aradı. Genç öğretmenlere mektuplarında, öğretmenlerin en önemli görevinin topluma hizmet etmek olduğu ve öğretmen gözünde insanoğlunun son derece önemli olması gerektiği konularına dikkat çekmişti. Adam Chmielowski'nin tanımına dayanan sosyal hizmet tanımında "İnsan ekmek gibi herkesi beslemelidir." der. Böyle bir işlevi ancak etik, sosyal ve gerçek bir insanoğlu sergileyebilir.

Maria Grzegorzewska'ya göre etik insan, başkalarını düşünen ve insanlar için endişelenen iyi bir adam ya da kadındır. Endişe ve nezaket olmadan sorumluluk duygusuna sahip olunması imkânsızdır. Herkes neyi umursadı-

ğından sorumludur. "Sorumluluk hissi yalnızca çalışmak için bir motivasyon kaynağı değil, aynı zamanda değerinin belirleyicisidir." Bu görüşler şüphesiz ki Jan Wladyslaw Dawid'in insan ruhlarının aşkı hakkındaki kelimelerinin ahengini yansıtmaktadır. Bir öğretmen işinin gerçekte büyük bir katkı, büyük bir toplumsal kültür değeri oluşturduğunu anlamalıdır. Çünkü öğretmen insana bilginin dünyasını öğretir. İnsanın dünyası ve yaşamı ne tür bir öğretmeni olduğuna bağlıdır. Meslek itibarının bu şekilde anlaşılması öğretmeni kendini eğitmeye, geliştirmeye bilgi edinmeye mecbur bırakmaktadır. Grzegorzewska "Genç Bir Öğretmene Mektuplar"da, çeşitli durumlarda, çeşitli (hem iyi hem kötü) öğretmen tipleri sunmaktadır. Zıtlıklar, değişiklik ve eksiklikleri giderme imkânı sağlar. Öğretirken rutin ve sıkıcı işler yapan öğretmene karşıdır. Eğitim ve bilgi edinme, çok önemli olmasına karşın, öğretmenlikte esas değerler değildir. Daha önemli olan ise öğretmenin insanlara karşı davranışıdır. Bir çocuk için endişelenme ve okulu kültürel bir merkeze dönüştüren yaratıcı dinamizmdir. Bu varsayımlar, Grzegorzewska tarafından kurulan Öğretmen Yetiştirme Enstitüsünün de temellerini oluşturur.

Sosyal işler yapan, örgütleyici ve bir bilim insanı profilinde Maria Grzegorzewska'nın aktivitelerinin bütün yönlerini sunmak mümkün değildir. Ancak öğrencileri ve iş arkadaşlarının hatırladığı yönlerini ele almazsak onun portresi tamamlanmamış oluruz. Öğrencileri ve arkadaşları için, o her şeyden önce iyi ve sıcakkanlı bir insandı. Ne zaman gerekli olsa bir kelimeyle ya da eylemle yardımcı olmaya hazırdı. Evi ve çalışmaları herkese açıktı. Çünkü o şöyle der: "Eğer biri benim bir şeyimi isterse, onun içeriye hemen girmesi kapıyı çalmasından daha kolaydır." Genç Bir Öğretmene Mektuplar'ını savaşın ve işgalin zorlu yıllarından sonra öğretmen olma yükünü üstlenenlere atfetmiştir. Bu mektuplarda şöyle yazmıştır: "Değerli bir şey yapmak için -bir şeylere ikna olmak ve bir şeylere hizmet etmek için- önce içsel olarak insan olunmalıdır ve birey kendi hayatına, dünyasına ve inançlarına sahip olmak zorundadır." Onun hayatı, bu kelimelerin doğruluğuna şahitlik yapmıştır.

İnsanlık binlerce yıldır yeryüzünde yaşıyor ve neslini sürdürebilmek amacıyla kendisi için önemli olan her şeyi çocuklarına öğretiyor. Eğer böyle olmasaydı insan türünün akıbetinin nesli tükenmiş diğer türlerden farklı olması için bir neden gösteremezdik. İnsanların on binlerce yıldır çocukları oluyor ve onlar on binlerce yıldır çocuklarını seviyor, koruyor, eğitiyorlar. Belki de yiyecek ya da barınak bulmaktan sonra insanlığın uğraştığı üçüncü önemli şey, çocuklarının eğitimidir. Bu durum, bugün eğitim disipliniyle akademik düzeyde uğraşan insanlara varlık nedenlerini insanlığın tarihiyle eş zamanlı düşünmeleri için fırsat yaratıyor. Aynı zamanda eğitimin ne denli evrensel bir olgu olduğunu düşünmeye zorluyor.

2023

ISBN 978-975-11-4865-0

9 789751 148650

Fiyatı ₺ 36,00

Ayrı ayrı satılamaz.